

тренінгів, зустрічей із медичними працівниками та впровадження освітніх програм, адже важливими є не лише набуття старшокласницями практичних навичок відповідального батьківства, а також сформованість емоційно-ціннісного компонента відповідального батьківства, що забезпечує психологічне благополуччя жінки, яка виконуватиме роль матері та від якої залежить розвиток дитини.

Література

1. Веретенко Т. Г., Зверєва І. Д., Шевченко Н. Ю. Основи батьківської компетентності : навчальний посібник. Київ : Науковий світ, 2006. 137 с.
2. Вудс В. Д. Разговор с родителями / пер. с англ. М. Н. Почукаевой, В. В. Тимофеева. Москва : Независимая фирма «Класс», 2012. 201 с.
3. Повалій Л. Формування у старшокласників відповідального батьківства як сімейної цінності. *Молодий вчений*, 2015. № 2(17). С. 295–298.
4. Шахрай В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. Випуск 11. Том 2. 2020. С. 48–53.
5. Шевченко О. Психологічні особливості готовності до материнства дівчат-старшокласниць. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2017. Випуск 4(2). С. 135–139.

Лаврентьєва І.В., м. Київ

НАВИЧКИ ПРОТИДІЇ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У роботі обґрунтовано важливість протидії та попередження насильства серед учнівської молоді. Акцентовано увагу на важливості використання профілактичних програм задля взрошення молоді, яка нетерпима до насильства та вміє з ним боротися. Наведено перелік важливих для виховання особистості навичок, який зможе протидіяти насильству.

Ключові слова: булінг, попередження насильства, протидія насильству, технології профілактики агресивної поведінки, учнівська молодь.

Проблематика насильства існує стільки ж, як і саме людство. Однак найбільш тривожним і страхітливим явищем є випадки насильства серед молоді. Якщо не боротися з цією проблемою, то у майбутньому нас чекає суспільство, яке розуміє і говорить лише мовою агресії. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців свідчать про високий рівень насильства в освітніх закладах. Результати досліджень І. Кона, М. Нечаєва, О. Селіванова та

Т. Шевцова вказують, що більш як 60% молоді стикалися з різними видами насильства в освітніх закладах. Саме тому варто направляти зусилля на протидію насиллю саме серед учнівської молоді [2].

Вважається, що першими дослідниками цієї проблематики були Д. Олвеус, А. Пікас, Є. Роланд, П. Хайнеманн [2].

Розробкою й апробацією програм з профілактики насильства в закладах освіти займалися Р. Новако, Д. Олвеус, Е. Роланд, Е. Руланн, К. Салміваллі, П. Хайнеманн [5].

Над дослідженням психологічних особливостей учасників булінгу і впровадженням технологій профілактики агресивної поведінки в освітньому середовищі працювали Р. Безпальча, І. Гайдамашко, А. Губко, М. Жданова, Н. Заверико, О. Романова, Л. Лушпай, Д. Соловійов, А. Чернякова та ін [4].

Розробити ефективну профілактичну програму можна за допомогою світового досвіду. Дослідження результатів реалізації упроваджених у різних країнах ЮНЕСКО (2018) програм, дозволило визначити перелік ознак, що свідчать про їх ефективність.

Використовуючи даний досвід, ми виокремили перелік ознак ефективної програми з профілактики насильства [7; 6]. Така програма має бути:

- розроблена фахівцями, зокрема педагогами та психологами;
- складена з урахуванням психолого-фізіологічних особливостей учнівської молоді;
- містити чітко означені завдання (результати навчання);
- розбудована на засадах особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів;
- наповнена інтерактивними вправами та активностями, зокрема прикладами реальних життєвих ситуацій, де має місце насильство та способи протидії або попередження таких ситуацій;
- орієнтована на залучення молоді до активної участі у вирішенні конфліктів, зокрема, за допомогою методу «рівний-рівному»;
- націлена на формування і розвиток життєвих навичок, які сприяють попередженню та протидії насильства.

Профілактичні програми мають бути спрямовані на якісні позитивні поведінкові зміни, що здійснюються при орієнтації на формування та розвиток життєвих навичок, сприятливих для вирішення висунутих завдань.

За визначення ВООЗ, життєві навички – це здатність до адаптації, позитивної поведінки та подолання труднощів щоденного життя [1]. Науковці формують перелік життєвих навичок згідно мети, якої потрібно досягнути. Тому й ми сформуваємо перелік життєвих навичок, розвиток яких сприятиме протидії та попередженню насильства серед учнівської молоді.

До життєвих навичок, що сприяють соціальному благополуччю, належать:

1. Навички ефективного спілкування:

- чітко і спокійно висловлювати свою думку і позицію, без звинувачення; вислуховувати думку співрозмовника;

- відкрито висловлювати свої почуття, використовувати «Я – повідомлення»;

- просити про послугу, допомогу.

2. Навички співпереживання:

- розуміти почуття, потреби і проблеми людей, які страждають від насильства; правильно висловлювати це розуміння, надавати їм підтримку і допомогу.

3. Навички розв'язання конфліктів:

- розпізнавати конфліктні ситуації; уникати ескалації конфліктів;

- втручатися і застерігати інших від конфліктів перш, ніж вони загостряться;

- знаходити і впроваджувати мирні способи вирішення конфліктів.

4. Навички протидії соціальному тискові (упевненої поведінки, відмови, поведінки в умовах тиску, загрози насилля, протидії дискримінації):

- адекватно діяти у разі виникнення ситуації дискримінації, загрози насильства;

- протидіяти тиску з боку однолітків і дорослих щодо участі в насильницьких діях; упевнено відмовлятися підтримувати насильницькі дії;

- долати сором'язливість у разі необхідності звернутися за допомогою в ситуаціях булінгу, кібербулінгу.

5. Навички адвокації і захисту:

- брати участь у заходах, які пропагують ненасильницьку поведінку;
- приєднуватися, підтримувати і інформувати інших щодо ненасильницьких дій і організацій;
- відмовляти інших від перегляду фільмів і відеоігор, які пропагують насильство.

Також виділено життєві навички, що сприяють психологічному благополуччю (внутрішньоперсональні навички).

I. Когнітивні (інтелектуальні навички):

1. Самоусвідомлення і самооцінки:

- здатність усвідомити свою унікальність;
- позитивне ставлення до себе, інших людей і життєвих перспектив;
- усвідомити власні цінності і відстоювати їх в умовах тиску.

2. Аналіз проблем і прийняття рішень:

- розуміти ролі жертви, агресора, спостерігача;
- знаходити надійні джерела допомоги протидії насильству;
- визначати можливі ситуації насильства; визначати варіанти дій у ситуаціях насильства;
- оцінювати наслідки цих варіантів для себе й інших людей.

3. Навички критичного мислення:

- розпізнавати і розвінчувати стереотипи у соціальному оточенні;
- аналізувати власні стереотипи, переконання і уявлення, які підтримують насильство;
- розрізняти насильство і дружні піддражнювання;
- аналізувати вплив однолітків і засобів масової інформації щодо насильства;
- оцінювати насильницькі і ненасильницькі рішення, які транслюються через засоби масової інформації;
- допомогти зменшити упередження і збільшити толерантність щодо

відмінностей, які існують між людьми.

II. Емоційно-вольові навички:

1. Навички самоконтролю, керування стресом: контроль проявів гніву;

- уміння долати тривогу;
- уміння справлятися з травмою, насиллям;
- у разі потрапляння у ситуацію насильства якнайшвидше опанувати себе

і налаштуватися на боротьбу за своє життя.

2. Мотивація успіху і гартування волі:

- вірити в те, що можна протидіяти насильству;
- налаштуватися на успіх у боротьбі з насильством [3].

Отже, здійснення превентивного впливу є найкращим способом подолання проблеми насилля. Саме тому потрібно розробляти та впроваджувати ефективні профілактичні програми протидії насиллю, які довели свою дієвість у багатьох країнах світу. Так як будь-яка ефективна профілактична програма ставить за мету позитивні поведінкові зрушення цільової групи, для протидії насиллю потрібно формувати в учнівської молоді життєві навички, що сприяють вирішенню проблеми.

Література

1. Вчимося жити разом. Курс підготовки вчителів. *Протидія булінгу*. 2020. URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>.
2. Глазырина Л. А., Костенко М. А. Предотвращение насилия в образовательных учреждениях. Москва: БЭСТ-принт, 2015.
3. Лаврентьева І. В., Воронцова Т. В., Хомич О. Л. Навички протидії насильству в учнівської молоді. World Science, 2020. № 6(4). С. 10.
4. Плутицька К. М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2017. № 29. С. 78–80.
5. Селиванова О. А., Шевцова Т. С. *Профилактика агрессивности и жестокости в образовательном учреждении*. Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2011.
6. УНП ООН. *Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків*. 2015. URL <https://udpu.edu.ua/images/news/old/2018/09/06/3742/files/mijnarodni-standarti-z-profilaktiki-281-29.pdf>
7. ЮНЕСКО. *Международное техническое руководство по сексуальному образованию: Составлено на основе фактов и научных данных*. Москва: ООО ПК «Янус». 2018.